46544 ـ روش‌های نماز وتر

سوال

بهترین روش ادای نماز وتر چگونه است؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

نماز وتر از بزرگترین اعمالِ نزدیک کننده به الله متعال است، تا جایی که برخی از علما ـ یعنی علمای احناف ـ آن را از جمله‌ی واجبات دانسته‌اند، اما قول صحیح‌تر این است که وتر از سنت‌های موکد است که شایسته است مسلمان بر آن محافظت نماید و ترکش نکند.

امام احمد ـ رحمه الله ـ می‌گوید: کسی که نماز وتر را ترک گوید شخص بدی است و شایسته نیست شهادتش پذیرفته شود.

که این دال بر اهمیت نماز وتر است.

درباره‌ی چگونگی نماز وتر می‌توان مساله را در چند بخش به طور خلاصه توضیح داد:

وقت نماز وتر:

وقت این نماز از هنگامی شروع می‌شود که شخص نماز عشایش را به پایان برساند، حتی اگر نماز عشایش را با مغرب [در وقت مغرب] جمع بسته باشد و این وقت تا طلوع فجر ادامه می‌یابد. رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ می‌فرماید: همانا الله نمازی را افزون به شما عطا نموده که [نماز] وتر است؛ خداوند این نماز را برای شما در میان نماز عشاء تا هنگام طلوع فجر قرار داده است به روایت ترمذی (۴۲۵) آلبانی در صحیح سنن ترمذی آن را صحیح دانسته است.

بهتر این است که این نماز را در اول وقت خواند، یا آن را تا آخر وقت به تاخیر انداخت؟

سنت دال بر این است که هر کس امید به بیدار شدن در پایان شب دارد برایش بهتر است که این نماز را به تاخیر اندازد، زیرا نماز آخر شب بهتر و محل شهود ملائکه است، اما کسی که می‌ترسد به خواب افتد پیش از خوابیدن وتر را به جای می‌آورد، زیرا در حدیث جابر ـ رضی الله عنه ـ آمده که رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ فرمودند: کسی که می‌ترسد در پایان شب بیدار نشود در آغاز شب وتر کند، و هرکس امید دارد که در پایان شب بیدار شود پس آخر شب وتر کند، زیرا

نماز آخر شب محل شهود است و بهتر است به روایت مسلم (۷۵۵).

امام نووی ـ رحمه الله ـ می‌گوید: «و این صحیح است، و دیگر احادیث که به صورت مطلق وارد شده بر این ترجیحِ صحیحِ صریح حمل می‌شود، از جمله حدیث: خلیلم مرا توصیه نموده که نخوابم مگر بر وتر که حمل بر کسی می‌شود که به بیدار شدن خود اطمینان ندارد» شرح مسلم (۳/ ۲۷۷).

تعداد رکعات وتر:

حداقلِ نماز وتر یک رکعت است، زیرا پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ می‌فرماید: وتر یک رکعت در پایان شب است به روایت مسلم (۷۵۲) و می‌فرماید: نماز شب دو رکعت، دو رکعت است؛ پس اگر کسی از شما ترسید که صبح فرا رسد یک رکعت به جای آورد تا آنچه را به جای آورده وتر (فرد) کند بخاری (۹۱۱) و مسلم (۷۴۹)، بنابراین اگر شخص به همین یک رکعت هم اکتفا کند سنت را انجام داده، و همچنین جایز است با سه و پنج و هفت و نه رکعت وتر را به جای آورد.

اگر وترش را در سه رکعت به جای آورد، دو روش مشروع است:

نخست: هر سه رکعت را با یک تشهد بخواند، به دلیل حدیث عائشه ـ رضی الله عنها ـ که می‌گوید: پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ در نو رکعت [اول] وتر سلام نمی‌گفت» و در لفظی دیگر در سه رکعت وتر می‌خواند و جز در پایان آن نمی‌نشست به روایت نسائی (۳/ ۲۳۴) و بیهقی (۳/ ۳۱). نووی در المجموع (۴/ ۷) می‌گوید: آن را نسائی با سندی حسن و بیقهی با سندی صحیح روایت کرده است.

دوم: پس از دو رکعت نخست سلام گوید، سپس یک رکعت وتر بخواند. زیرا از ابن عمر ـ رضی الله عنها ـ وارد شده که دو رکعت اول و یک رکعت وتر را از یکدیگر جدا می‌ساخت، و بیان نمود که پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ چنین می‌کرد. این را ابن حبان (۲۴۳۵) روایت نموده و ابن حجر در فتح الباری (۲/ ۴۸۲) سند آن را قوی دانسته است.

اما اگر پنج یا هفت رکعت وتر خواند باید نمازش را متصل بخواند و تنها در پایان نماز یک تشهد بخواند و سلام دهد، زیرا از عائشه ـ رضی الله عنها ـ روایت است که گفت: پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ شب را سیزده رکعت نماز می‌خواند که از آن پنج رکعت را وتر می‌خواند و در هیچ یک از [رکعات] آن نمی‌نشست مگر در [تشهد] پایان آن» به روایت مسلم (۷۳۷).

و از ام سلمه ـ رضی الله عنها ـ روایت است که رسول الله ـ صلی الله علیه و سلم ـ پا پنج و هفت رکعت وتر می‌کرد و میان آن‌ها با سلام یا سخن فاصله نمی‌انداخت. به روایت احمد (۶/ ۲۹۰) و نسائی (۱۷۱۴). نووی می‌گوید: سند آن خوب است. الفتح الربانی (۲/ ۲۹۷) و آلبانی در صحیح نسائی آن را صحیح دانسته است.

و اگر نه رکعت وتر خواند رکعات آن را به هم متصل می‌کند و برای تشهد در رکعت هشتم می‌نشیند، سپس برمی‌خیزد و

سلام نمی‌دهد و رکعت نهم را می‌خواند و سپس تشهد خوانده و سلام می‌دهد، زیرا عائشه ـ رضی الله عنها ـ چنانکه مسلم (۷۴۶) از وی روایت نموده می‌گوید: پیامبر ـ صلی الله علیه وسلم ـ نه رکعت می‌خواند و در آن نمی‌نشست مگر در رکعت هشتم، پس ذکر الله و حمد او را می‌گفت و دعا می‌کرد، آنگاه برمی‌خاست و سلام نمی‌گفت و رکعت نهم را می‌خواند، سپس می‌نشست و ذکر الله و حمد و دعا می‌کرد و سپس سلامی می‌گفت که صدایش را به گوش ما می‌رساند.

و در صورتی که یازده رکعت خواند هر دو رکعت سلام می‌گوید و در پایان یک رکعت وتر می‌خواند.

کم‌ترین وترِ کامل، و اینکه در نماز وتر چه بخواند:

کم‌ترین حالت کامل وتر این است که دو رکعت بخواند، سپس سلام دهد، و سپس یک رکعت بخواند و سلام دهد. همینطور جایز است که این سه رکعت را با یک سلام بخواند، اما با یک تشهد نه دو تشهد، چنانکه بیان شد.

و در رکعت اول سوره‌ی سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الأَعْلَى و در رکعت دوم سوره‌ی کافرون، و در رکعت سوم سوره‌ی اخلاص را بخواند.

نسائی (۱۷۲۹) از ابی بن کعب روایت کرده که «رسول الله ـ صلی الله علیه وسلم ـ در نماز وتر سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الأَعْلَى و قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ و قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ را قرائت می‌کرد» آلبانی در صحیح سنن نسائی آن را صحیح دانسته است.

همه‌ی این روش‌های وتر در سنت وارد شده، و کامل‌تر آن است که شخص تنها به یک روش اکتفا نکند، بلکه گاه به گاه به روش‌های گوناگون نماز وتر را ادا کند تا همه‌ی سنت‌ها را انجام داده باشد.

والله تعالی اعلم.